

Evaluatie

Pionieren in het nieuwkomersonderwijs

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Plaats: Amsterdam
Datum: 04-09-2019
Auteurs: Nora van der Linden, Stéphanie van der Raad
In samenwerking met: LOWAN-PO, Miriam van Oort

Over het project

Onderwijs voor kinderen van vluchtelingen is ingewikkeld: nieuwkomersleerlingen komen uit verschillende landen, spreken verschillende talen, hebben veelal behoefte aan een traumasensitieve benadering en verhuizen regelmatig voordat ze een vaste verblijfplaats hebben of uitgeprocedeerd zijn. Leraren worden door de bijkomende organisatorische complexiteit bovendien geconfronteerd met een veranderende en onzekere werkomgeving: het ene moment is er bijvoorbeeld sprake van een grote instroom en worden nieuwe scholen opgezet, of worden de kinderen naar een reguliere school gestuurd en komen ze als enige nieuwkomer in een klas met Nederlandse kinderen. Het volgende moment is er een leegloop in de regio en worden klassen of scholen opgeheven. De professionals vinden vaak zelf het wiel uit, terwijl er overal in Nederland allerlei goede voorbeelden zijn en er veel van elkaar geleerd kan worden. Hetzelfde geldt voor gemeenten en andere (regionale) instanties die zich inzetten voor een zo goed mogelijke facilitering van het nieuwkomersonderwijs.

Het afgelopen jaar organiseerde Kennisland, in samenwerking met LOWAN-PO en de makers van De kinderen van juf Kiet, in twee regio's het project Pionieren in het nieuwkomersonderwijs. Het doel: een lerende gemeenschap rondom nieuwkomersonderwijs vergroten en verstevigen. Door leraren, opleiders en relevante organisaties per regio samen te brengen, stelden we deze professionals in staat om van elkaars kennis, ervaringen, best practices en worstelingen te leren. Het doel was om de onderlinge samenwerking in de regio te versterken door lokale vraagstukken op bijeenkomsten centraal te stellen. Aan de hand van de documentaire De kinderen van juf Kiet onderzochten we hoe fragmenten kunnen leiden tot goede, rijke gesprekken over het eigen nieuwkomersonderwijs.

Aanpak Pionieren in het nieuwkomersonderwijs

In de regio Noord (Groningen en Drenthe) organiseerden we drie bijeenkomsten voor het netwerk Nieuwkomers in Noord (NiN), in de regio Gelderland/Overijssel organiseerden we vier bijeenkomsten. De bijeenkomsten draaiden om het inventariseren en beter begrijpen van de vraagstukken die spelen onder de aanwezigen - de professionals van het nieuwkomersonderwijs. Ook boden we ruimte om uit te wisselen: ze deelden urgente vraagstukken, wisselden kennis uit en stelden elkaar de vraag: "Hoe doe jij het?", om deze aanpakken vervolgens te vertalen naar de eigen onderwijspraktijk. Daarnaast hebben we aandacht besteed aan het opzetten van een lerend netwerk: hoe kunnen ze de onderlinge samenwerking in de regio versterken, gebaseerd op vraagstukken die lokaal spelen?

Evaluatie: grote urgentie in een onzeker veld

De aanwezigen hadden bij aanvang vooral praktische vragen, en dat gaf ons een inkijkje in de belangrijkste vragen die professionals hebben:

- Hoe stimuleer ik zo goed mogelijk de ontwikkeling van taal en rekenen? Bijvoorbeeld welke methode moet ik gebruiken, of hoe creëer ik een 'taalrijke' omgeving in de klas?
- Hoe waarborg ik de kwaliteit in het nieuwkomersonderwijs, als de praktijk steeds verandert?
- Hoe geef ik traumasensitief onderwijs? Bijvoorbeeld hoe ga ik om met een kind met een trauma, en hoe zorg ik ervoor dat nieuwe kinderen zich 'thuis' voelen?
- Hoe ga ik om met niveauverschillen in één klas, wat doe ik bijvoorbeeld als ik op een reguliere school werk en er plots twee nieuwkomers in de klas komen die geen woord Nederlands spreken, en hoe ga ik om met zoveel verschillende leeftijden in één klas?
- Hoe faciliteer ik een soepele overgang? Bijvoorbeeld van de taalklas naar het regulier onderwijs, of van po naar vo?
- Hoe betrek ik ouders bij de school?

Vanwege de behoefte van de groepen deelnemers hebben we aan het begin van het traject veel aandacht besteed aan het uitwisselen van vragen, en hen laten ervaren dat ze elkaar met hun eigen kennis en ervaring kunnen helpen. Bovendien hebben we de vragen geherformuleerd naar ontwikkelvragen die actiegericht zijn. Hoe kun je een vraag 'lerend' stellen, en onderzoeken wat je eigen rol en die van je collega's (op de eigen school of elders) is bij het beantwoorden van vragen en het zoeken naar oplossingen? En: hoe kun je in de eigen praktijk gaan experimenteren met oplossingen op kleine schaal? Vaak gaat het niet om kennis van elders te halen, maar om onderzoekend naar de eigen praktijk te kijken en nieuwe dingen uit te proberen en daarvan te leren, en daarbij de ervaring en expertise van 'dichtbij' in te zetten. De aanwezigen weten elkaar nu te vinden en erkennen de waarde van halen én brengen. Daarmee hebben we bestaande netwerken vergroot en versterkt, en er een lerend karakter aan toegevoegd.

Door de inzet van fragmenten van de documentaire kwam er meermaals een levendig gesprek op gang. Naarmate we verder kwamen in het project, hebben we minder gebruikgemaakt van deze fragmenten en ze hadden hun dienst al bewezen als gespreksstarters. We merkten dat de fragmenten ook leidden tot de vraag: "Doet juf Kiet het goed?" Dat is een relevante vraag voor onderwijsprofessionals, maar leidt soms af van het meer reflecterend en lerend kijken naar de thema's die in de fragmenten naar boven komen.

Naarmate het project vorderde, veranderde en verdiepte de vraagstelling van de aanwezige professionals. Niet alleen is er veel gesproken over praktische zaken, de kwaliteit van het nieuwkomersonderwijs en hoe deze te meten en te bevorderen, maar er werden ook steeds meer vragen gesteld over de koppeling tussen beleid en de praktijk. Bijvoorbeeld:

- Een algeheel beleid omtrent instroom en doorstroom: wat is goed beleid en hoe ziet het eruit?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat nieuwkomers in de taalklas terechtkomen?
- Hoe overbruggen we het gat tussen de taalklas en regulier onderwijs en hoe krijgen we het schoolbestuur mee?

Vervolg Pionieren in het nieuwkomersonderwijs

Op basis van de bijeenkomsten blijkt dat er in sommige gemeenten en regio's intensief wordt samengewerkt tussen scholen en schoolbesturen, de overgang van po-taalklas naar po, en van po naar vo 'warm' verloopt, en men elkaars expertise (bijvoorbeeld tussen regulier onderwijs en taalklassen of nieuwkomersscholen) goed inzet. Andere scholen, schoolbesturen en gemeenten kunnen dat als voorbeeld nemen en ervan leren. Tijdens de bijeenkomsten signaleerden we namelijk een sterke behoefte aan netwerken en het uitwisselen van kennis tussen scholen. Het bestendigen en versterken van de lerende netwerken in de regio's van LOWAN-PO dragen bij aan die behoefte en kunnen een belangrijke rol spelen in het bij elkaar brengen van verschillende samenwerkingsconcepten en nieuwe werkwijzen. In de toekomst bouwt LOWAN-PO verder aan regionale netwerken, waarin ze sturen op halen én brengen van lessen en inzichten over nieuwkomersonderwijs, en op delen van kennis en opbouwen van netwerken. Bijeenkomsten kunnen regionaal ingericht worden op basis van thema, context (regulier onderwijs of nieuwkomersklas), onderbouw of bovenbouw.

In samenwerking met LOWAN-PO komen zestien fragmenten van De kinderen van juf Kiet op de website van LOWAN-PO. Elk fragment wordt begeleid door een thema, twee goede vragen om het gesprek op gang te brengen en links naar relevante pagina's, documenten en materialen op de LOWAN-PO-website. De fragmenten op thema worden vervolgens ingezet bij de regionale bijeenkomsten.

Het was voor de aanwezige professionals niet altijd duidelijk waar ze moesten beginnen met verzamelen van informatie, of wie ze waarvoor moeten benaderen. De aanwezigen hebben behoefte aan een centrale plek (een platform) waar alle kennis, ervaring, expertise wordt verzameld, die kan bijdragen aan snel verder kunnen met een vraagstuk. De website van LOWAN-PO is zo'n plek, maar blijktbaar is dat niet voor iedereen vanzelfsprekend.

De vragen van de deelnemers wijzen op het ontbreken van een regionaal eenduidig beleid. Onder de aanwezigen van de bijeenkomsten constateerden we grote verschillen tussen de twee regio's, gemeenten, besturen en tussen scholen (zoals ook in het reguliere onderwijs). Het nieuwkomersonderwijs heeft - net als regulier onderwijs - vrijheid van onderwijs, en hoeft dus alleen te voldoen aan het inspectiekader. Dat zorgt voor weinig consistentie, de praktijk verandert telkens, en dat maakt het behouden van kwaliteit moeilijk: veel professionals willen niet langer in een onzeker veld werken en door al die verschillende praktijken is de overdracht lastig. Er is behoefte aan een duidelijke visie op nieuwkomersonderwijs, niet alleen op schoolniveau, maar ook op bestuurlijk niveau. Het schoolbestuur kan duidelijkheid bieden door een visie op te stellen in samenwerking met de professionals uit de praktijk en relevante organisaties in de regio. Bovendien willen professionals leren van goede voorbeelden op beleidsniveau, die overgenomen kunnen worden in andere regio's en op andere scholen. LOWAN-PO is de verbindende factor tussen de dagelijkse praktijk in het nieuwkomersonderwijs en beleid vanuit besturen.

Conclusies

Kennisland werkt al meer dan tien jaar in het Nederlandse onderwijsveld, met alle sectoren. Maar we hadden nog niet eerder met het nieuwkomersonderwijs samengewerkt. We dachten de complexiteit van het onderwijs te kennen, maar dat wordt nu gerelativeerd door wat we in het nieuwkomersonderwijs hebben geleerd. De doelgroep van nieuwkomerskinderen en hun families die vaak moeten verhuizen, de culturele verschillen, de onzekerheid door een continu veranderende instroom, de veelheid aan methodes, het openen en sluiten van scholen, de verschillen tussen regio's, de overgang van po naar vo, gezinnen die worden uitgezet en de impact die dat heeft op achterblijvende kinderen en leraren. Het heeft ons de ogen geopend en ons hart geraakt. Vooral door de oneindige inzet en compassie van alle juffen, meesters, docenten, ib'ers en schoolleiders. Dat deze mensen elkaar kunnen vinden en hun ervaringen en expertise kunnen delen is heel belangrijk. Voor henzelf, zodat ze elkaar kunnen inspireren. Voor hun scholen, zodat die beter van elkaar kunnen leren en op elkaar kunnen afstemmen. En voor het gehele nieuwkomersonderwijs zodat het beter kan worden en kinderen beter kan opvangen om te landen in de Nederlandse samenleving.

Hierboven hebben we een aantal knelpunten beschreven die we zijn tegenkomen. Die spelen zich af op verschillende niveaus. Tot slot een overzicht van de belangrijkste:

- Meer uitwisseling is nodig tussen leraren en andere professionals in regulier en nieuwkomersonderwijs, zodat kinderen waar ze ook terechtkomen in Nederland goed en specialistisch begeleid worden.
- Er worden op nieuwkomersscholen en in klassen veel aanpakken en methodes ontwikkeld (bijvoorbeeld rondom versnellen en doorlopende leerlijnen) waar alle scholen van kunnen leren, maar hoe krijgen we die bij de andere scholen, leerkrachten en professionals?

- Meer samenwerking is nodig tussen po- en vo-scholen zodat scholen weten wat ze kunnen verwachten wanneer ze een 'nieuwkomerskind' ontvangen en kinderen een goede en 'warme' overdracht krijgen.
- De verschillen tussen diverse gemeenten en regio's is groot op het gebied van de organisatie van het nieuwkomersonderwijs. Daardoor zijn de kwaliteitsverschillen ook groot en dus de start die kinderen in Nederland krijgen. Deze ongelijkheid zou niet moeten bestaan.

Contactgegevens

Kennisland
De Ruijterkade 128
1011 AC Amsterdam
+31205756720
www.kl.nl

Nora van der Linden nl@kl.nl
Stéphanie van der Raad sr@kl.nl